

יום של תורה

פרשת עקב תשפ"ו

בפרק ח בספר דברים התורה אומרת:

ו/ ושמרת את מצות יהוה אלהיך, ללכת בדרכיו, וליראה אתו
ז/ כי יהוה אלהיך מביאך אל ארץ טובה: ארץ נחלי מים, עינת ותהמת, יצאים בבקעה ובהר
ח/ ארץ חטה ושערה, וגפן ותאנה ורמון; ארץ זית שמן, ודבש

אותן מלחמות התחיל משה להתחנן לפני רבונו של עולם.

הפני יהושע מבאר שדברי רש"י מיוסדים על מה שנאמר בפרק ב בספר דברים, שם התורה אומרת:

כד/ קומו סעו, ועברו את נחל ארנון; ראה נתתי בידיך
את סיחון מלך חשבון האמרי ואת ארצו, החל רש;
והתגר בו מלחמה
כה/ היום הזה אחל תת פחדך ויראתך על פני
העמים תחת כל השמים, אשר ישמעון שמעך, ורגזו
וחלו מפניך

על הפסוקים הללו מלמד המדרש שבאותה שעה הניח הקב"ה את שרם של האמוריים תחת רגליו של משה. בכך נפתחה לפני משה אפשרות להתפלל ולנסות לבטל את הגזירה שמנעה ממנו להיכנס לארץ ישראל.

חז"ל: מגלים לנו גם את התאריך שבו התרחש הדבר:

הפרשה הקודמת, פרשת ואתחנן, עסקה באחד הרגעים המרגשים ביותר בחייו של משה רבנו: תחינתו לזכות להיכנס לארץ ישראל. התורה פותחת את הפרשה במילים: "וַאֲתַחֲנֶן אֶל ה' – התחננתי אל ה'". על הפסוק הזה חז"ל מבארים שהמילה "ואתחנן" עולה בגימטריא 515, ללמדנו שמשה רבנו נשא לפני הקב"ה חמש מאות וחמש עשרה תפילות בתקווה לקבל רשות להיכנס לארץ ישראל. המדרש מוסיף שתפילות אלו היו בעלות כוח עצום עד כדי כך, שאילולי גזירתו המפורשת של הקב"ה למשה שיפסיק להתפלל, הן היו מבטלות לבסוף את הגזירה.

הפני יהושע² מביא תשובות נפלאות לשאלות הללו. תחילת דבריו הולכת בכיוון שהזכרנו לעיל: חז"ל לא הביאו את הגימטריא של המילה "ואתחנן" אלא כרמז, אבל המספר 515 נלמד באמת מחשבון ממשי. הפסוק הראשון עצמו מגלה לנו מתי התחילו התפילות, שהרי נאמר בו "בַּעַת הַהוּא" – באותו הזמן. על כך מבאר רש"י: "לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג, דימיתי שמא הותר הנדר". נמצא שרק לאחר

1 דברים, פרק ג, פסוק כג.

2 על מסכת ברכות, דף לב ע"א.

3 מסכת בבא בתרא, דף קכא ע"א.

היה זה בט"ו באב, ביום שבו כל בני ישראל שהיו בכלל גזירת המרגלים כבר מתו במדבר. דווקא אז חזרה למשה האפשרות לדבר עם הקב"ה, מפני שבמשך ארבעים השנים שבהן מתו בני ישראל במדבר, מחמת האבל שהיה שורה על ישראל, הדיבור האלוקי לא התגלה אל משה באותה מדרגה. נמצא שביום זה התחיל משה לנסות לפייס את הקב"ה. הניסיון הזה הסתיים ביום פטירתו של משה, בזי באדר. אם מונים את מספר הימים שבין שתי התקופות הללו, בחשבון של חודש מלא וחודש חסר לסירוגין, מגיעים למאתיים יום. בשלוש תפילות ביום היינו מגיעים לשש מאות תפילות. אולם חז"ל מלמדים שבשבת אין היחיד שואל את צרכיו, ולכן צריך להחסיר את עשרים ושמונה השבתות שהיו בתקופה זו, כלומר שמונים וארבע תפילות, ונשארות חמש מאות ושש עשרה תפילות. אלא שיש לקחת בחשבון פרט נוסף: הקב"ה היה מדבר עם משה ביום ולא בלילה, שהוא זמן שבו כוח הדין מתגבר. לכן בט"ו באב, כאשר משה שמע שוב את דבר ה', תפילת ערבית של הלילה הקודם כבר עברה, ומשה עדיין לא ידע שיש בידו להתחנן, שהרי שרם של האמוריים עדיין לא היה תחת רגליו. במילים פשוטות, משה התחיל להתפלל רק למחרת בבוקר, ונשארו לו חמש מאות וחמש עשרה תפילות בלבד. על פי החשבון הזה סמכו חז"ל את המספר על הגימטריא של המילה "ואתחנן" – ואני התחננתי.

ואז, בערב פטירתו, רגע לפני התפילה החמש מאות ושש עשרה, הקב"ה עוצר את משה ומונע ממנו לבקש את הבקשה האחרונה. אילו היה משה אומר אותה, היא הייתה מתקבלת. מדוע דווקא התפילה החמש מאות ושש עשרה הייתה מכרעת כל כך, עד שהייתה מסוגלת לשנות את הדין יותר מכל התפילות שקדמו לה?

הפני יהושע מבאר שניסיונו של משה באמת עמד להצליח, מפני שמספר זה אינו מקרי. ידוע שהשם האלוקי המורה על מידת הדין הוא "אלהים". והפני יהושע מבאר בשם **הגמרא** שיש שישה בתי דינים של מעלה הממונים על הפעלת הדין הזה. משה ביקש להמתיק כל אחד מבתי הדין הללו כדי לבטל את הגזירה שנגזרה עליו. לכן הוא ניסה שש פעמים להמתיק את שם "אלהים", ששווי 86, ובחשבון כולל הדבר עולה ל-516 תפילות. משום כך הקב"ה עצר אותו דווקא לפני התפילה האחרונה, ולא קודם לכן, מפני שעד אותו שלב הדין עדיין היה קיים ולא היה מקום למנוע משה להתפלל.

כאן אנו מגיעים לפרשת עקב. בפרשה זו טמון רמז נפלא. אם לוקחים בחשבון את עשרים ושמונה השבתות שבהן משה לא התפלל את בקשותיו, מתברר

שחמש מאות וחמש עשרה תפילותיו של משה נאמרו במשך מאה שבעים ושניים ימים, בדיוק כגימטריא של המילה "עקב". ההתאמה הזאת אינה מקרית, והיא תפתח לנו קשר עמוק בין פרשת עקב ואתחנן שלמדנו בשבוע שעבר לבין פרשת עקב שאנו קוראים השבוע.

כפי שהדגיש **הפני יהושע**, תפילותיו של משה התחילו בט"ו באב, היום שבו פסקה מיתת דור המדבר שנגזרה מאז חטא המרגלים. במשך אותה תקופה הדיבור האלוקי הסתלק ממשה מחמת האבל התמידי ששרר בישראל. לכן ביום הזה שבה אליו מדרגת הנבואה. כעת ננסה להבין את העומק המסתתר מאחורי המאורעות הללו.

נזכיר את ייחודו של ט"ו באב. המשנה מספרת שבט"ו באב היו בנות ירושלים יוצאות בבגדי לבן שאולים ורוקדות בכרמים, והבחורים היו באים לשם כדי למצוא את זיווגם. הבגדים היו **שאולים** בכוונה, אפילו אצל הבנות העשירות ביותר, כדי שלא תתבייש מי שאין לה. כך כולן נראו שוות, והמבט לא הופנה לעושר או למעמד, אלא למעלות הפנימיות של כל אחת.

הגמרא⁴ מביאה שבט"ו באב היו בנות ירושלים יוצאות בבגדי לבן שאולים ורוקדות בכרמים, והבחורים היו באים לפגוש אותן כדי למצוא את בת זוגם. הבגדים היו שאולים בכוונה, אפילו אצל הבנות העשירות, כדי שלא תתבייש מי שמעמדה הכלכלי נמוך יותר. כולן הופיעו בשווה, והעיקר לא היה העושר או הכבוד, אלא המידות והמעלות של כל אחת. נמצא שט"ו באב הוא יום המוקדש לחיבור, לאחדות ולבניית הבתים של כלל ישראל.

לפי חכמי הקבלה, מועדי השנה אינם רק זיכרונות היסטוריים. לכל זמן בלוח השנה יש אור רוחני מיוחד המתגלה בו. האור הזה הוא ביטוי של אחת הספירות, כלומר אחת מן הדרכים שבהן הקב"ה מנהיג ומחיה את העולם. נמצא שלוח השנה היהודי אינו רק רצף של ימים; הוא מלווה את גילוי המדרגות הרוחניות השונות שעליהן עומדת הבריאה.

מתוך המבט הזה, כל תקופה בשנה קשורה לספירה מסוימת. והמקובלים מבארים שט"ו באב וט"ו בשבט קשורים לאותה ספירה – ספירת היסוד. הדבר משמעותי מאוד, מפני שיסוד מסמל את מסירת החיים, הקשר, האחדות והפוריות. לכן בסמלי הקבלה הוא מתבטא באבר הברית, שהוא המקום שדרכו החיים נמסרים, ודרכו כל ההשפעות של הספירות העליונות יורדות לעולם. מעתה מובן מדוע שני הימים הללו אינם מודגשים כל כך לעומת מועדים אחרים, שהרי הם שייכים למדרגה של צניעות ופנימיות. אבל

אותה צניעות עצמה מלמדת גם על חשיבותו הגדולה של הזמן.

מכאן אנו מבינים שיש קשר חשוב בין ט"ו בשבט לט"ו באב. אם שני הימים הללו קשורים ליסוד, צריך לחפש את היסוד המשותף המבחינה ביניהם.

נחזור למה שכבר ביארנו ביחס לשני התאריכים הללו.

הבני יששכר⁵ עוסק בנושא הזה ומבאר מהו שורשו של ט"ו באב.

כדי להביא פתח לתשובה, נזכיר מחלוקת בין רבותינו⁶. בסוגיה זו מדובר על זמן בריאת העולם. שני תנאים נחלקו בדבר. הראשון, רבי אליעזר, סובר שהעולם נברא בתשרי. השני, רבי יהושע, סובר שהוא נברא בחודש ניסן. יש להדגיש ששניהם מדברים על היום השישי לבריאה, היום שבו נברא אדם הראשון, וממנו מתחילה האנושות. ממילא, לפי שתי השיטות, היום הראשון של הבריאה היה שישה ימים קודם לכן. **הגמרא** מאריכה ומביאה ראיות לשתי הדעות, ונראה שלשתיהן יש יסוד אמיתי. בדרך כלל, כאשר יש מחלוקת בין רבי יהושע לרבי אליעזר, ההכרעה נוטה כדעת רבי יהושע. אולם במקרה זה חז"ל הכריעו כדעה השנייה, ואמרו שאדם נברא בתשרי, אף ששתי הדעות אמת אלא שהן עוסקות בעומק שאינו גלוי לנו בשלמות. לפי זה זמן בריאת העולם הוא בכ"ה באלול, שישה ימים לפני בריאת האדם.

הבני יששכר מזכיר את דברי חז"ל: "אמר רב יהודה אמר רב: ארבעים יום קודם יצירת הוולד, בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני, בית פלוני לפלוני, שדה פלוני לפלוני". כאשר מיישמים את הדברים לענייננו, מתגלה ידיעה יקרה. בריאת העולם מתחילה במילה "בראשית", שאפשר לקרוא אותה: "בשביל ראשית", ורבותינו מלמדים ש"ראשית" רומזת לישראל. הם גם מגלים שישראל הם כביכול בת זוגו של רבונו של עולם. אם כן, ארבעים יום לפני מעשה הבריאה כבר הוכרז בשמים שישראל הם תכלית רצונו של הבורא. היום שבו ישראל נבחרו ככלתו של הקב"ה חל ארבעים יום לפני כ"ה באלול – כלומר בט"ו באב. על פי זה מובן שאדם הראשון נברא רק ביום הארבעים וחמישה מט"ו באב, כי האדם הוא תכלית הבריאה, והעולם הוא האמצעי להגיע אליה. התכלית האמיתית כבר נקבעה מן המילה הראשונה של התורה שנאמרה בכ"ה באלול. אין פלא אפוא שהגימטריא של "אדם" היא 45, מפני שיום לידתו מבטא את התקדמות תוכניתו של הקב"ה: בשלב זה היא נמצאת

ביום הארבעים וחמישה, ודבר זה נרמז בשמו.

מעתה מובן יותר מדוע ט"ו באב היה יום של שידוכים והיכרויות: הוא מגלה את ההנהגה האלוקית שבה בחר הקב"ה בישראל באותו יום עצמו. כאשר מיישמים את אותו חשבון לשיטת רבי יהושע, שלפיה האדם נברא בא' בניסן, מתברר שארבעים יום קודם לכן יצאה אותה הכרזה בשמים – וזהו ט"ו בשבט. אותה מחלוקת שבין רבי אליעזר לרבי יהושע לגבי זמן הבריאה קיימת גם לגבי זמן בחירתנו ככלתו של הקב"ה. ואף שבדרך כלל ההלכה נמשכת אחר דעת רבי יהושע, במקרה זה המציאות העידה כדעת רבי אליעזר, שהרי כל המאורעות של ט"ו באב הראו את מהות היום: כל החיבורים שדיברנו עליהם הם השתקפות של החיבור הקדום שנעשה ביום זה. עם זאת, דעת רבי יהושע אינה נדחית לגמרי, מפני שגם בניסן הייתה בריאה השייכת לעם ישראל. לכן גם ט"ו בשבט מתגלה כיום מיוחד בדוגמת ט"ו באב. שני הימים הללו הם, כביכול, תאומים.

כפי שאמרנו, דברי שני התנאים אמת. ובאמת המקובלים מגלים שכל אחד מהם מדבר על מציאות אחרת בבריאה. ננסה להציע ביאור בהגדרת שתי הבחינות הללו, מתוך תפילה שלא נסיט חלילה את אמיתת התורה.

נקודה מעניינת קושרת את שני המועדים הללו לפרשיות שבהן הם מופיעים במשך השנה. ט"ו בשבט מתאפיין בשבעת פירות ארץ ישראל, אך פלא הדבר: הפעם הראשונה שבה הם נזכרים בתורה נמצאת דווקא בפרשתנו, פרשת עקב, שבה חל ט"ו באב.

החת"ם סופר⁸ נותן לנו יסוד להבין מה מתרחש כאן. כבר ביארנו שאחת הטעויות המרכזיות של המרגלים הייתה סירובם לעזוב את העולם העל-טבעי של המדבר. במשך ארבעים השנים שבהן היו ישראל תחת הנהגת משה, הם חיו במציאות שבה חוקי הטבע כאילו הושעו: ענני הכבוד הגנו עליהם, בארה של מרים נתנה להם מים, והמן ירד להם בכל יום מן השמים. בעולם כזה, אפילו המזון לא בא על ידי מאמץ אנושי. המרגלים חששו שכאשר ייכנסו לארץ ישראל, המציאות המיוחדת הזאת תסתיים, והעם יצטרך לעבוד את האדמה כדי להתפרנס.

החשש הזה נראה מובן עוד יותר מפני שהמן היה מזון בעל מהות רוחנית לגמרי. באכילתו בכל יום היו ישראל קשורים ישירות לבוראם. אם כן, מדוע ירצה הקב"ה להחליף מזון כה עליון במזון גשמי, הנוצר על

5 מאמרי תמוז"אב, דרוש ד.

6 מסכת ראש השנה, דף יא ע"א.

7 מסכת סוטה, דף ב ע"א.

8 שו"ת חת"ם סופר, אורח חיים, סימן קצז.

ידי עבודת האדם? החזרה לאכילה רגילה נראית לכאורה כירידה אמיתית.

אבל באמת לא כך הייתה מחשבת ה'. כבר ביארנו שהמטרה הנסתרת של הכניסה לארץ ישראל לא הייתה לעזוב את רוחניות המדבר לטובת עולם גשמי, אלא להפך: להגיע למדרגה שבה מגלים את הרוחניות בתוך החומר עצמו. ישראל היו צריכים להגיע למצב שבו פירות הארץ אינם נתפסים כמוצרים גשמיים בלבד, אלא ככלים המחזיקים אור רוחני שעליהם לגלות. בלשון אחרת: המן לא נעלם; הוא רק התלבש בלבוש גשמי. מעתה הוא מסתתר בתוך הפירות והתבואה של ארץ ישראל.

וזה בדיוק מה שמלמד ה**חת"ם סופר**. לדבריו, המן הוא בעצם השורש הרוחני שנועד להזין את ארץ כנען. פירות ארץ ישראל אינם רק מאכלים; הם הלבוש הגשמי של מזון מן השמים. אפשר לומר שהם הנשמה של פירות ארץ ישראל.

לפי זה, כאשר ישראל עומדים להיכנס לארץ, הם מקבלים את המדרגה הרוחנית הזאת, ובכך נלקח מעמי כנען השפע האלוקי שהחזיק את מציאותם. לא נשארת להם אלא מציאות חיצונית בלבד, כגוף שאין בו נשמה.

נמצא שהמן הוא החומר הרוחני שנברר מתוך החומר של שבעת פירות ארץ ישראל. מכאן אפשר לחזק את ההערה שהקדמנו: שבעת פירות ארץ ישראל נקראים בתורה בזמן ט"ו באב ולא בט"ו בשבט. לעומת זאת, פרשת המן נאמרת בפרשת בשלח, והיא אכן שייכת לזמן ט"ו בשבט.

יש אמנם חילוק במציאות ובעוצמה שבין המן לבין הכוח המחיה את שבעת פירות ארץ ישראל. חכמי הקבלה מבחינים בין שני מצבים רוחניים הנקראים מוחין דקטנות ומוחין דגדלות. אין הכוונה לשתי נשמות שונות, אלא לשתי מדרגות של תפיסת המציאות האלוקית.

מוחין דקטנות הם מצב של הכרה מצומצמת, שבו האור האלוקי מתגלה רק באופן חלקי. האדם מרגיש את נוכחות ה' בצורה מכוסה, ומקבל רק מידה מועטת מן השפע הרוחני. מצב זה דומה לילד, שכוחותיו כבר קיימים בו, אך הם עדיין אינם מפותחים בשלמות.

לעומת זאת, מוחין דגדלות הם מצב של הרחבת הדעת. אותם כוחות רוחניים מתגלים אז בכל היקפם, ומאפשרים לאדם להשיג בעומק רב יותר את אחדות ה' ולקבל אור אלוקי גבוה הרבה יותר. הדבר דומה

לאדם מבוגר, שכוחותיו שהיו בעבר רק בכוח הגיעו עכשיו לשלמותם.

על פי היסוד הזה, **רבי בניהו שמואל**⁹ מבאר שהכוח המחיה את שבעת פירות ארץ ישראל גדול מן המן עצמו. המן מתגלה מחוץ לארץ ישראל, והוא שייך למוחין דקטנות. לעומת זאת, פירות ארץ ישראל שרויים באורה של הארץ המובטחת ומגלים מוחין דגדלות.

אם כן, מדוע נכשלו המרגלים ולא הצליחו לראות את המקור הגבוה והחזק הזה?

התשובה נרמזת בתפילותיו של משה, שנאמרו כולן במשך מאה שבעים ושניים ימים. מספר זה אינו מקרי, שכן ה**בעל הטורים**¹⁰ מדגיש שהוא כנגד מספר המילים שבעשרת הדיברות. מה ביקש משה לרמוז בזה?

כאשר מחברים את הנתונים, מתגלה הקבלה נפלאה. עשרת הדיברות בנויים דרך "עקב" – מאה שבעים ושניים מילים. המספר עשר רומז לאות י', וכאשר מצרפים אותה ל"עקב" מתקבל השם "יעקב". שם זה ניתן לאב השלישי בשעת לידתו מפני שאחז בעקבו של עשו. לאחר מכן יעקב מתמודד עם הצד הרוחני של עשו, עם שורשו, על ידי המאבק עם שרו של עשו, והוא זוכה אז לשם "ישראל", שאפשר לסדרו כ"ראש ליי". שני השמות מגלים שתי מציאויות הפוכות: מן המדרגה הנמוכה ביותר, העקב, ועד המדרגה העליונה ביותר, הראש.

בלי להיכנס יותר מדי לפרטים עמוקים, שתי הבחינות הללו דומות למה שכינינו מוחין דקטנות ומוחין דגדלות. מכאן מובן שמאה שבעים ושניים המילים של עשרת הדיברות הן הבסיס המוליך לגישה האמיתית אל ארץ ישראל.

זו כנראה הסיבה שהמרגלים לא הצליחו לתפוס את הגדולה הגנוזה בפירות ארץ ישראל. לאחר שאבדו הלוחות הראשונים, שנשאו את מאה שבעים ושניים המילים הללו, ישראל כבר לא היו מסוגלים להשיג את המוחין דגדלות. הם נשארו תקועים במדרגת המן, ולא השיגו את מעלתם של פירות הארץ הקדושה. וזה בדיוק מה שמשה ביקש לתקן.

כפי שאמרנו, ט"ו בשבט חל בתקופה שבה התורה מדברת על המן, אף שהיום הזה חוגג את שבעת פירות ארץ ישראל. הוא חוגג בעצם את הבחינה המצומצמת שלהם, ולכן הוא מתגלה בחלק השנה שמתחיל בתשרי ומגיע עד ניסן. תקופה זו רומזת להנהגת הטבע, שבה

9 רחובות הנהר, ט"ו בשבט, דרוש ב', עמ' קט.

10 דברים, פרק ז', פסוק יב.

הנוכחות האלוהית מסתירה את עצמה. זהו מצב של מוחין דקטנות. לעומת זאת, ט"ו באב חל בין ניסן לתשרי, בזמן שבו נס והנהגה גלויה מקבלים מקום. הרי השם ניסן עצמו נמשך מלשון נס. לכן תקופה זו שייכת למוחין דגדלות. מעתה מובן מדוע שני התאריכים הללו הם תאומים והמשך של עניין אחד.

כאשר מגיע ט"ו באב, משה מתחיל את חמש מאות וחמש עשרה תפילותיו, שאותן הוא מבקש לפרוס על פני מאה שבעים ושניים ימים. מטרתו היא לנסות להחזיר את כח המילים של הלוחות הראשונים, הסובבות סביב "יעקב". מילים אלו הן המפתח לפתיחת הגבול האמיתי של ארץ ישראל, ועל ידן הוא מקווה לשבור את הגזירה. אבל מפני גודל העניין, הקב"ה עוצר את מהלכו דווקא על הגבול.

כאשר מתבוננים בדברים יותר לעומק, רואים שהמוחין דקטנות מתאפיינים בשם "אלהים", ואילו המוחין דגדלות מתגלים בשם הוי"ה. כפי שהעיר הפני יהושע, משה מבקש להמתיק את ששת בתי הדין של מעלה הממונים לקבל את התפילות. בתי דין אלו הם גילוי של השם "אלהים" ששוויו 86, ומכאן המספר המבוקש של 516 תפילות, שש פעמים 86.

אם מיישמים את המהלך שתיארנו, נמצא שכאשר מכניסים את המוחין דגדלות אל תוך שש המדרגות הללו כדי להמתיק אותן, צריך להשתמש הפעם בשם הוי"ה ששוויו 26. החשבון הוא 156, והוא מרמז על האדם המייצג את ספירת היסוד – יוסף, בנו של יעקב.

במקביל, הפרי צדיק¹¹ מגלה שט"ו בשבט שייך לתיקון חטא עץ הדעת. האריז"ל¹² מקשר את עץ הדעת ללוחות השניים. לוחות אלו מבטאים מצב מצומצם יותר של גילוי, כלומר את פשוטה של תורה. לעומתם, הלוחות הראשונים מגלים את עומק התורה ומכוונים כנגד עץ החיים. עומק התורה דומה למה שאנו קוראים מוחין דגדלות¹³. לפי זה אפשר להבין שט"ו באב מקביל לעץ החיים.

מעתה אנו מבינים שתפילותיו המרובות של משה לא נועדו רק לאפשר לו להיכנס בגופו לארץ ישראל. מאז חטא העגל, משה לא הפסיק לפעול כדי להשיב את מדרגת הלוחות הראשונים, ולהחזיר את ישראל לגדולה שהייתה ראויה להם לפני החטא. אם התיקון הזה היה מתקבל, גם הכניסה לארץ ישראל הייתה מקבלת את משמעותה השלמה, מפני שהעם היה מסוגל לגלות בארץ את הקדושה המקורית שהקב"ה רצה שתתגלה בה. חמש מאות וחמש עשרה תפילותיו

¹¹ פרי צדיק, פרשת בשלח, דרושים לט"ו בשבט, א-ב.

¹² הקדמת ספר ההקדמות.

של משה הן אפוא הניסיון האחרון להשיב את השלמות שאבדה, ולהכניס את ישראל לארץ במדרגת הלוחות הראשונים. יהי רצון שנזכה במהרה להגיע למדרגה הזאת, כדי לגלות את קדושתה האמיתית של הארץ המובטחת, עד שיתגלה בה משיח צדקנו, אמן ואמן.

שבת שלום.
יהודה משה שרביט